

Секція: Економічні науки

МАРТИНЮК ІРИНА ВАСИЛІВНА

*к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є одним із основних бюджетоутворюючих податків, питома вага якого у доходах зведеного бюджету України коливалась з 2011 р. по 2015 р. від 12,4 % (у 2013 р.) до 16,5 % (у 2014 р.) [1]. Але ПДФО має виконувати не лише фіскальну функцію, але й виступати інструментом державного регулювання доходів фізичних осіб, тобто виконувати соціальну роль.

Соціальну роль можна прослідкувати через застосування податкових соціальних пільг, які надаються фізичним особам до нарахованого місячного доходу у вигляді заробітної плати, який не перевищує 140% прожиткового мінімуму для працездатної особи станом на 1 січня звітного року (з 1 січня 2013 р. – 1610 грн., з 1 січня 2014 р. – 1710 грн.; з 1 січня 2015 р. – 1710 грн.; з 1 січня 2016 р. – 1930 грн., з 1 січня 2017 р. – 2240 грн.).

Метою податкових соціальних пільг повинно бути зниження податкового навантаження на доходи малозабезпечених громадян та забезпечення отримання доходу після оподаткування не нижче за прожитковий мінімум.

Дані, наведені на рис. 1, свідчать, що ця мета не завжди досягалась у нашій країні.

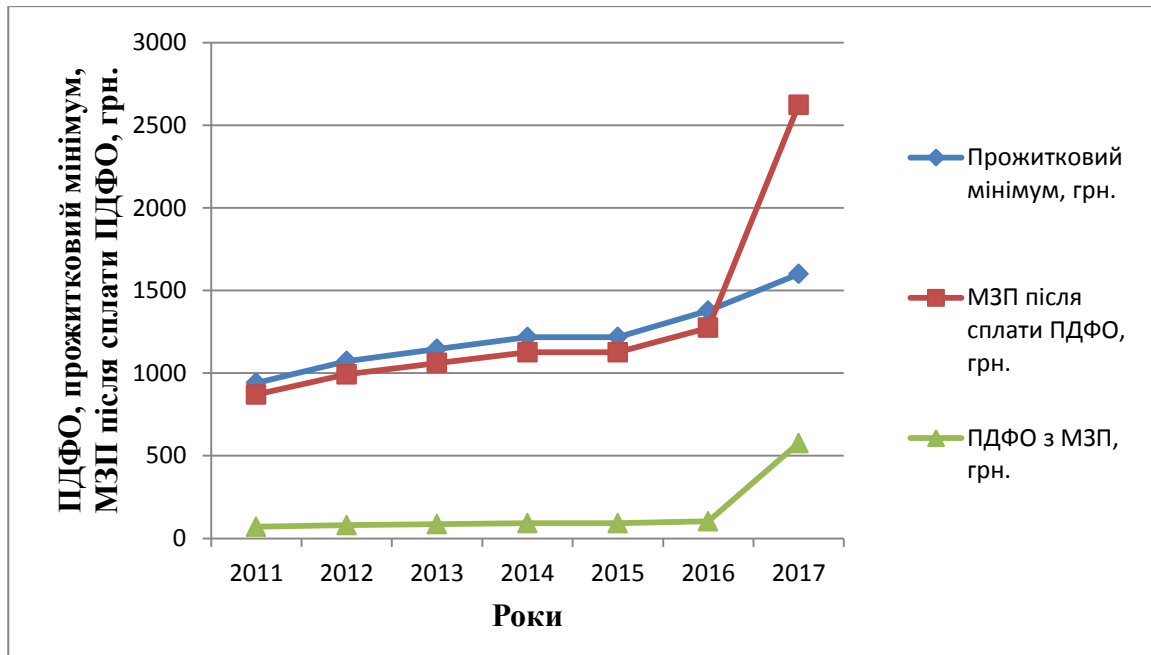

Рис. 1 Динаміка співвідношення ПДФО, мінімальної заробітної плати (МЗП) після сплати ПДФО та прожиткового мінімуму в Україні, 2011-2017 рр.

Розроблено автором на основі даних [1, 2]

Дані рис.1 свідчать, що протягом 2011-2016 рр. отриманий дохід після сплати ПДФО є нижчим прожиткового мінімуму на одну працездатну особу. Отже, податкові соціальні пільги до 2017 р. не виконували належним чином соціальної ролі, оскільки після їх застосування дохід, який залишався у розпорядженні фізичних осіб, не був достатнім для повноцінного існування та задоволення потреб. Лише з 1 січня 2017 р. заробітна плата, що залишається у розпорядженні громадян є вищою за прожитковий мінімум, але це обумовлено не підвищенням ефективності застосування податкових соціальних пільг, а лише перевищенням мінімальної заробітної плати над прожитковим мінімумом у 2 рази.

Підвищення мінімальної заробітної плати у 2017 р. призведе до:

1) збільшення коштів, які залишаються після оподаткування, до розміру, що перевищує прожитковий мінімум;

2) збільшення надходжень до бюджету, що обумовлено наявністю позитивної залежності між цими факторами ($Y = 0,0989x - 35,633$, де Y – надходження ПДФО від мінімальної заробітної плати, млрд. грн.; X – мінімальна заробітна плата, грн.; $R^2 = 0,7453$);

3) підвищення податкового тиску на мінімальну заробітну плату з 7,5 % до 18 % (рис. 2).

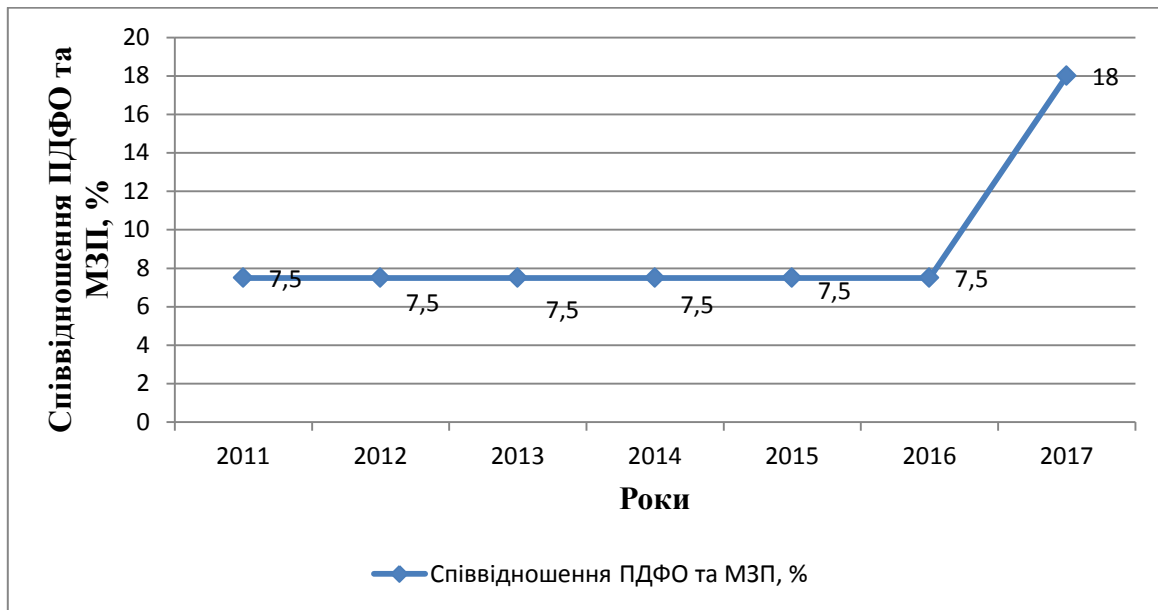

Рис. 2 Співвідношення податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та мінімальної заробітної плати (МЗП) в Україні, 2011-2017 рр., грн.

Розроблено автором на основі даних джерел: [2]

Незважаючи на перевищення мінімальної заробітної плати після оподаткування над прожитковим мінімумом у 2017 р., вважаємо необхідним застосування такої податкової соціальної пільги, яка надала б змогу не оподатковувати доходи, які менше ніж прожитковий мінімум. Це надасть змогу зменшити податкове навантаження з 18 % до 9 % та підвищити соціальну ефективність застосування податкових соціальних пільг. Така практика досить розповсюджена у багатьох розвинених країнах, де в основу визначення сум неоподатковуваних доходів покладено саме прожитковий мінімум. Звісно, запровадження

неоподаткованого доходу на рівні прожитого мінімуму призведе до зменшення надходжень ПДФО до бюджету, але функції податків не повинні зводитися лише до фіскальних.

Література:

1. Виконання Державного бюджету України / 2011-2015 / Річний звіт / [Електронний ресурс] / Державна казначейська служба України. — Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=187793> — Назва з екрану.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.minfin.gov.ua